

Katarzyna PRZYBYŁA*

PRZEKSZTAŁCENIA FUNKCJI TURYSTYCZNEJ JELENIEJ GÓRY I MIAST POWIATU JELENIOGÓRSKIEGO

TRANSFORMATIONS OF THE TOURIST FUNCTION OF JELENIA GÓRA AND THE CITIES IN JELENIA GÓRA COUNTY

Nr DOI: 10.25167/sm2017.028.12 s. 197-206

ABSTRAKT: Miasto Jelenia Góra oraz leżące w powiecie jeleniogórskim Szklarska Poręba, Karpacz, Kowary i Piechowice ulokowane są w atrakcyjnej turystycznie południowo-zachodniej części województwa dolnośląskiego. W artykule dokonana została analiza przekształceń w strukturach funkcjonalnych tych miast, ze szczególnym uwzględnieniem zmian zachodzących w zakresie pełnionych przez nie funkcji turystycznych. Przeprowadzone zostały badania nad wielkością, strukturą i zmianami zatrudnienia. Badania wykonano na gruncie teorii bazy ekonomicznej, przy wykorzystaniu dwóch mierników – wskaźnika nadwyżki pracowników (WNP) i współczynnika specjalizacji Florence’a (WSF). Wyniki mogą być przydatne w planowaniu rozwoju i w zarządzaniu miastem.

SŁOWA KLUCZOWE: miasta, funkcje turystyczne, baza ekonomiczna

ABSTRACT: The City of Jelenia Góra and the cities located in Jelenia Góra County, that is Szklarska Poręba, Karpacz, Kowary and Piechowice, are situated in an attractive, in terms of tourism, south-western part of Lower Silesia region. The article presents an analysis of the transformations in the functional structures of these cities, with particular emphasis on the changes occurring in the tourist functions they perform. The conducted research covered employment size, structure and changes. The research was carried out on the background of the theory of economic base using two indicators – surplus employee ratio (SER) and Florence’s coefficient of specialization (FCS). The study can be useful in development planning and in city management.

KEY WORDS: cities, tourist functions, economic base

Wprowadzenie

Jelenia Góra to miasto leżące w południowo-zachodniej Polsce, w województwie dolnośląskim. W 2015 r. w Jeleniej Górze zamieszkiwało 81 tys. osób, zaś

---

* Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, e-mail: katarzyna.przybyla@up.wroc.pl.

jej powierzchnia wynosiła 109 km², co zgodnie z przyjętymi klasyfikacjami pozwala zaliczyć miejscowość do grona miast średnich. Warto przypomnieć, że do połowy 1975 r. Jelenia Góra była miastem powiatowym, następnie zaś miała status miasta wojewódzkiego, który utraciła na skutek reformy administracyjnej w 1998 r. Aktualnie miejscowość jest jednocześnie miastem na prawach powiatu i siedzibą powiatu ziemskiego (Przybyła, Przybyła 2014). W powiecie tym zlokalizowane są cztery gminy miejskie, są to: Karpacz, Kowary, Piechowice i Szklarska Poręba, liczące odpowiednio 4,9 tys., 11,3 tys., 6,4 tys., 6,7 tys. mieszkańców. Przyjmuje się, iż jedną z istotnych dziedzin gospodarki w subregionie jest turystyka, która stanowiąc ważne źródło dochodów mieszkańców i budżetów gmin, wywiera znaczący wpływ na rozwój jednostek terytorialnych. Zauważyć można, że w dokumentach strategicznych wymienionych miast rozwój funkcji turystyczno-rekreacyjnych zajmuje priorytetowe miejsce (Przybyła, Kazak 2015). Miasta te są powiązane terytorialnie z cennym przyrodniczo, stosunkowo łatwo dostępnym, a przez to atrakcyjnym turystycznie Karłowoskim Parkiem Narodowym (KPN). Obszary objęte ochroną w formie parku narodowego w tych miejscowościach stanowią: dla Jeleniej Góry – 12,3%, Karpacza – 53%, Kowar – 3,6%, Piechowic – 11,8% i Szklarskiej Poręby – 13,7%. Jedyną gminą wiejską, której część terenu włączono w granice KPN, jest gmina Podgórzyn – z uwagi jednak na cel artykułu została ona pominięta w badaniach. Park narodowy w znaczący sposób wpływa na funkcjonowanie objętych badaniem gmin miejskich – szczególnie poprzez oddziaływanie na rozwój funkcji turystycznej. Jego istnienie oznacza nie tylko ograniczenia związane z przepisami ustawy z dnia 16 kwietnia o ochronie przyrody (Dz.U. nr 92, poz. 880 ze zm.), ale i wielomilionowe, finansowane zarówno ze środków krajowych, jak i unijnych inwestycje w infrastrukturę turystyczną (Kulczyk-Dynowska 2013, Twardzik 2016).

Celem artykułu jest ocena przekształceń w strukturach funkcjonalnych badanych miast, zachodzących w latach 2005–2015, ze szczególnym uwzględnieniem zmian w zakresie pełnionych przez nie funkcji turystycznych. Interesujące jest, w jakim zakresie realizacja tych funkcji kształtuje na krajobraz gospodarczy miast. Warto podkreślić, że przedstawiona praca jest kontynuacją badań, których wyniki zaprezentowane zostały we wcześniejszych artykułach (por. Przybyła 2011, Przybyła, Kazak 2015).

Metoda badań

W badaniu wykorzystano teorię bazy ekonomicznej. Jest to jedna z popularniejszych koncepcji wyjaśniających procesy rozwojowe zachodzące w skali regionalnej czy lokalnej. Jej podstawowym założeniem jest oparcie rozwoju obszaru na działalności eksportowej, tzn. zaspokajającej potrzeby mieszkańców

innych, krajowych i zagranicznych, jednostek terytorialnych. Najistotniejszym elementem stymulującym wzrost gospodarczy jest, zgodnie z koncepcją, popyt zewnętrzny na towary lub usługi wytwarzane na danym obszarze. Firmy i sektory gospodarcze produkujące na eksport tworzą tzw. bazę ekonomiczną regionu czy też bazę ekonomiczną miasta. Rozwój tej bazy zapewnia efekty mnożnikowe w postaci rozwinięcia się pokrewnych sektorów, podwykonawców oraz rynku usług lokalnych i regionalnych (Grosse 2002).

Zgodnie z teorią osoby zatrudnione w danym mieście można podzielić na dwie grupy:

1) Grupę endogeniczną tworzą osoby pracujące na potrzeby samego miasta i jego mieszkańców, co za tym idzie – funkcje endogeniczne spełniają te działy gospodarki miasta, które służą głównie ludności miejscowej.

2) Grupę egzogeniczną tworzą osoby pracujące poniekąd „na eksport”, czyli zaspokajające potrzeby mieszkańców innych obszarów, co za tym idzie – funkcje egzogeniczne (miastotwórcze, wyspecjalizowane) spełniają te działy gospodarki miasta, które służą nie tylko ludności miejscowej, ale przede wszystkim ludności zamieszkującej obszary zewnętrzne. Działy te stanowią bazę ekonomiczną miasta, ich rozwój prowadzi do napływu pieniędzy do miasta, szybkiego przyrostu działalności o charakterze endogenicznym, a w efekcie do rozwoju miasta (Ślodziak 2001).

Opisana koncepcja rozwoju umożliwia analizę i interpretację zjawisk związanych z powstawaniem i rozwojem miast, choć nie wyczerpuje całości zagadnień ekonomiki miasta (Dziewoński 1967). Krytyki teorii bazy ekonomicznej dokonał m.in. J.P. Blair (1991). Wskazał on na jego zdaniem błędne założenie, jakoby pochodzenie popytu zawsze znajdowało się poza regionem. Możliwość tworzenia dóbr i usług eksportowych zależy także, w jego opinii, od wielu czynników endogenicznych, tj. instytucji finansowych czy ośrodków naukowych. Ponadto zdaniem Blaira teoria bazy ekonomicznej lepiej sprawdza się w małych regionach. Wraz ze wzrostem regionu zwiększają się także możliwości osiągnięcia zysków z działalności prowadzonej wewnątrz niego (Blair 1991 za: Pięta 2014). Teoria abstrahuje też od możliwości osiągnięcia w globalnej gospodarce przewag technicznych i technologicznych przez regiony słabiej rozwinięte (Gałązka 2017). Nie uwypukla również znaczenia postępu technologicznego jako jednego z istotnych czynników rozwoju gospodarczego (Richardson 1973).

Jak się wydaje, pomimo wzmiankowanych słabości teorii odwołanie się do niej w prezentowanej pracy pozwoli na osiągnięcie interesujących wyników. W artykule zostały wykorzystane dwie metody pomiaru bazy ekonomicznej miasta – wskaźnik nadwyżki pracowników (WNP) i współczynnik specjalizacji Florence’a (WSF), kompleksowo omówione we wcześniejszych pracach (por. Przybyła, Przybyła 2011).

Przekształcenia struktur funkcjonalnych ze szczególnym uwzględnieniem zmian w zakresie realizowanych przez miasta funkcji turystycznych

Punktem wyjścia w badaniu może być analiza liczby pracujących w poszczególnych jednostkach terytorialnych. Zauważyć można, że w trzech z pięciu miast liczba pracujących ogółem spadła, w Jeleniej Górze nieznacznie (o ok. 4%), istotniej w Szklarskiej Porębie (o ok. 13%), zaś w Kowarach skala tego zjawiska była radykalna – w 2015 r. pracowało o ok. 29% mniej osób niż 10 lat wcześniej (tab. 1). W Karpaczu i w Piechowicach liczba pracujących ogółem zwiększyła się, w Karpaczu o 43%, w Piechowicach o ponad 14%.

Ciekawie sytuacja przedstawiała się w zakresie istotnej z punktu widzenia celu niniejszego badania sekcji I PKD 2007 (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi). W Karpaczu i Piechowicach liczba pracujących w tej sekcji powiększała się, w Jeleniej Górze i w Szklarskiej Porębie miał miejsce znaczny spadek wielkości zatrudnienia. Warto zauważyć, że ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej nie było możliwe uzyskanie danych odnośnie do liczby pracujących w tej sekcji w Kowarach. Świadczy to o małej liczbie podmiotów gospodarczych (mniej niż trzy na terenie jednostki terytorialnej) zaangażowanych w działalność tego typu w mieście, a co za tym idzie – o niewielkim znaczeniu działalności dla gospodarki obszaru.

Jednocześnie można zauważyć, że w województwie dolnośląskim ujętym całościowo liczba pracujących ogółem zwiększyła się o ponad 22%, zaś liczba zatrudnionych w sekcji I o ponad 41%. Ma to niewątpliwie znaczący wpływ na poziom statusu materialnego mieszkańców regionu (por. Świąder, Szewrański, Kazak 2016).

W ocenie realizowanych przez miasta funkcji turystycznych należy nadać również pewne znaczenie działalnościom zgrupowanym w sekcji R PKD (działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją). Można przyjąć, że z usług świadczonych przez podmioty zgrupowane w tej sekcji korzystają oprócz mieszkańców danego obszaru również odwiedzający miejscowość turyści, tzn. że podmioty te podnoszą atrakcyjność turystyczną miejscowości. W Jeleniej Górze, Karpaczu, Szklarskiej Porębie oraz w całym województwie liczba osób pracujących w sekcji R wzrosła. Ze względu na brak kompletu danych trudno interpretować wyniki dla Piechowic, jednak mała liczba pracujących w sekcji R w 2015 r. i wzmiankowane już kwestie związane z tajemnicą statystyczną pozwalają wnioskować o niskim znaczeniu sekcji dla gospodarek Piechowic i Kowar.

Na podstawie danych odnoszących się do liczby pracujących (tab. 1) dla grupy badanych miejscowości policzono wskaźniki nadwyżki pracowników (tab. 2) oraz współczynniki specjalizacji Florence'a (tab. 4) dla 2005 r. i 2015 r. Z analizy wyłączono sektor rolniczy, jako że nie pełni on funkcji miastotwórczych.

Tabela 1

Pracujący według zgrupowanych sekcji (sektorów) w latach 2005 i 2015 według PKD 2007

Jednostka terytorialna	Rok	Ogółem	Sekcje						
			A ^a	B-F ^b	G-J ^c	w tym J ^d	K-L ^e	M-U ^f	w tym R ^g
Jelenia Góra	2005	23368	66	8602	5036	318	1271	8394	546
	2015	22415	# ^h	7365	4582	280	746	9686	562
Karpacz	2005	984	10	46	400	289	89	439	24
	2015	1407	#	87 ⁱ	803	650	13	494	41
Kowary	2005	2037	41	875	208	#	90	823	#
	2015	1439	62	500	203	#	48	626	#
Piechowice	2005	1065	21	733	97	28	4	210	#
	2015	1215	21	720	294	75	5	175	7
Szklarska Poręba	2005	1345	49	123	466	250	40	667	22
	2015	1168	#	80	357	182	56	627	42
Województwo dolnośląskie	2005	607223	9721	238382	119710	9231	28954	210456	8338
	2015	741630	8499	267111	163722	13084	33550	268748	10265

^a Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sektor rolniczy); ^b Przemysł i budownictwo (sektor przemysłowy); ^c Handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja; ^d Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi; ^e Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości; ^f Pozostałe usługi, m.in.: edukacja, opieka zdrowotna i pomoc społeczna, administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne; ^g Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją; ^h # oznacza, że dane nie mogą być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej lub zjawisko nie wystąpiło; ⁱ Dane szacunkowe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu oraz *Województwo dolnośląskie...* 2016, s. 123.

Za pomocą wskaźnika nadwyżki pracowników można wyznaczyć wielkość zatrudnienia w grupie egzogenicznej. Dokonuje się tego poprzez porównywanie rzeczywistej struktury zatrudnienia w mieście ze strukturą przyjętą za podstawę odniesienia, w przypadku tego badania była nią struktura zatrudnienia w regionie. Ujemna wartość miernika oznacza, że w zakresie danej dziedziny występują niedobory, które muszą być uzupełnione importem produktów z zewnętrznych obszarów (Ślodziak 2001).

Zaprezentowane w tabeli 3 wskaźniki struktury zatrudnienia w grupie egzogenicznej są miarą poszczególnych rodzajów funkcji miastotwórczych.

Współczynnik specjalizacji Florence'a pozwala na identyfikację funkcji wyspecjalizowanych, decydujących o znaczeniu miasta w regionie. Wartość miernika $W \leq 1$ oznacza, że miasto nie specjalizuje się w danym dziale gospodarki, tzn. ta dziedzina działalności ma charakter endogeniczny. Jeśli $W > 2$, miasto wykazuje wysoki poziom specjalizacji w danym dziale.

Tabela 2

Wartość WNP dla grupy badanych miast

Jednostka terytorialna	Rok	Sekcje						Liczebność grupy egzogenicznej
		B-F	G-J	w tym I	K-L	M-U	w tym R	
Jelenia Góra	2005	-571,75	429,15	-37,24	156,75	294,94	225,13	880,84
	2015	-708,15	-366,33	-115,45	-268,01	1563,37	251,75	1563,37
Karpacz	2005	-340,30	206,01	274,04	42,08	97,96	10,49	346,05
	2015	-419,76	492,39	625,18	-50,65	-15,86	21,53	492,39
Kowary	2005	75,32	-193,58	#	-7,13	117,00	#	192,32
	2015	-18,28	-114,67	#	-17,10	104,54	#	104,54
Piechowice	2005	314,91	-112,96	11,81	-46,78	-159,12	#	314,91
	2015	282,40	25,78	53,56	-49,96	-265,29	-9,82	308,17
Szklarska Poręba	2005	-405,02	200,84	229,55	-24,13	200,84	3,53	401,68
	2015	-340,68	99,15	161,39	3,16	203,75	25,83	306,06

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3

Wskaźniki struktury zatrudnienia w grupie egzogenicznej badanych miast (w %)

Jednostka terytorialna	Rok	Sekcje			
		B-F	G-J	K-L	M-U
Jelenia Góra	2005	-	48,7	17,8	33,5
	2015	-	-	-	100,0
Karpacz	2005	-	59,5	12,2	28,3
	2015	-	100,0	-	-
Kowary	2005	39,2	-	-	60,8
	2015	-	-	-	100,0
Piechowice	2005	100,0	-	-	-
	2015	91,6	8,4	-	-
Szklarska Poręba	2005	-	50,0	-	50,0
	2015	-	32,4	1,0	66,6

Źródło: jak w tab. 2.

Na podstawie danych zawartych w tabelach 2-4 można wysnuć następujące wnioski:

Jelenia Góra w 2005 r. była miastem polifunkcyjnym, wyspecjalizowanym w usługach zgrupowanych w sekcjach G-J, K-L oraz M-U PKD 2007. Zgrupowania G-J i K-L można utożsamiać z szeroko rozumianymi usługami rynkowymi, w zgrupowaniu M-U dominują usługi o charakterze nierynkowym, świadczone przez podmioty publiczne. Zgrupowane sekcje G-J (handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja) kumulowały niemalże 49% zatrudnie-

nia o charakterze egzogenicznym, warto jednak zauważyć, że mierzony WSF poziom specjalizacji w tym zgrupowaniu, podobnie jak w dwóch pozostałych, na tle województwa był niski. Do 2015 r. Jelenia Góra utraciła specjalizację w zakresie sekcji G-J i K-L PKD 2007, utrzymała zaś niską na tle Dolnego Śląska specjalizację w zakresie zgrupowania M-U, które jednocześnie stanowiło całą jej bazę ekonomiczną (tab. 3).

Zarówno w 2005 r., jak i 10 lat później turystyka nie stanowiła istotnej gałęzi gospodarki miasta. Co więcej, wartość WSF obliczona dla sekcji I PKD 2007 dla 2015 r. była niższa niż dla 2005 r. (tab. 4). Pozytywnym elementem, pozwalającym mieć pewną nadzieję na poprawę sytuacji w tym zakresie, jest rosnąca specjalizacja w zakresie sekcji R (działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją). W mieście funkcjonują m.in.: teatr, filharmonia, muzea, domy kultury; wzrost zatrudnienia, a co za tym idzie poziom specjalizacji, wynikał zapewne z uruchomienia na terenie miasta dużego aquaparku. Z obiektów tych, szczególnie z zespołu basenów, oprócz mieszkańców miasta licznie korzystają zakwaterowani w innych miejscowościach turyści.

Karpacz zarówno w 2005 r., jak i 10 lat później był silnie wyspecjalizowany w zakresie zgrupowania G-J PKD 2007. Jego udział w zatrudnieniu o charakterze egzogenicznym w mieście w 2005 r. wynosił 59,5%, a w 2015 r. już 100% (tab. 3). Niewątpliwie zasadniczy wpływ na ten stan rzeczy miało wyjątkowo wysokie i ciągle rosnące wyspecjalizowanie w zakresie sekcji I (tab. 4), bezpośrednio powiązanej z pełnionymi przez miasto funkcjami turystycznymi. Warto zauważyć, że miastotwórcze znaczenie miała również działalność realizowana w zakresie sekcji R. Poziom specjalizacji w tym zakresie również rósł, co ciekawe – przy lekko spadającym znaczeniu obejmującego ją zgrupowania M-U.

Tabela 4

Wartość WSF dla grupy badanych miast

Jednostka terytorialna	Rok	Sekcje					
		B-F	G-J	w tym I	K-L	M-U	w tym R
Jelenia Góra	2005	0,94	1,09	0,90	1,14	1,04	1,70
	2015	0,91	0,93	0,71	0,74	1,19	1,81
Karpacz	2005	0,12	2,06	19,32	1,90	1,29	1,78
	2015	0,17	2,59	26,19	0,20	0,97	2,11
Kowary	2005	1,09	0,52	#	0,93	1,17	#
	2015	0,96	0,64	#	0,74	1,20	#
Piechowice	2005	1,75	0,46	1,73	0,08	0,57	#
	2015	1,65	1,10	3,50	0,09	0,40	0,42
Szklarska Poręba	2005	0,23	1,76	12,23	0,62	1,43	1,19
	2015	0,19	1,38	8,83	1,06	1,48	2,60

Źródło: jak w tab. 2.

Zasadniczo spadło również znaczenie grupy K-L; warto zauważyć, że podstawową, niezbędną dla turystów obsługę z zakresu usług finansowych (wypłaty gotówki, płatności przez terminale) realizuje się obecnie bez bezpośredniego uczestnictwa pracowników sektora bankowego. Wszystkie wymienione elementy pozwalają wnioskować o pogłębiającej się specjalizacji bazy ekonomicznej Karpacza w kierunku sektora usług turystycznych.

Kowary, jak już wspomniano, są miastem, w którym w ciągu 10 lat zasadniczo zmniejszyła się liczba osób pracujących (tab. 1). Pominąwszy z natury nieposiadający charakteru miastotwórczego sektor rolniczy, we wszystkich zgrupowaniach sekcji PKD 2007 miał miejsce ubytek liczby osób pracujących, w przypadku sektora przemysłowego o ponad 42%. Odbiło się to w efekcie na liczebności grupy egzogenicznej, jej wielkość skurczyła się o 88 osób (tab. 2). Tak więc jeszcze w 2005 r. funkcje miastotwórcze w Kowarach pełnił sektor przemysłowy, w ciągu 10 lat upadek kolejnych zakładów pociągnął za sobą utratę specjalizacji w tym zakresie. Analiza wskaźników struktury zatrudnienia w grupie egzogenicznej miasta (tab. 3) pozwala stwierdzić, że w 2015 r. jedynie zgrupowanie M-U budowało bazę ekonomiczną miejscowości.

Ze względu na małą liczbę podmiotów gospodarczych funkcjonujących w zakresie działalności z sekcji I oraz sekcji R, stwierdzić można, iż funkcja turystyczna nie stanowiła istotnego elementu gospodarki Kowar.

Piechowice w całym badanym okresie pozostawały ośrodkiem przemysłowym. Niewątpliwie ma to związek z dynamicznym funkcjonowaniem na obszarze miejscowości już od 2004 r. specjalnej strefy ekonomicznej. W 2013 r. udział pracujących w firmach zlokalizowanych na terenie podstrefy Piechowice SSE w ogólnej liczbie pracujących w mieście wyniósł 45%, zaś udział pracujących w tych firmach w ogólnej liczbie pracujących w sektorze przemysłowym miasta wyniósł ponad 75% (Przybyła 2016).

Jednocześnie zdecydowanie należy podkreślić, że do 2015 r. Piechowice zdołały uzyskać wyspecjalizowanie w zakresie zgrupowania G-J PKD 2007 (tab. 4), w 2015 r. łącznie w objętych nim sekcjach pracowało ponad trzykrotnie więcej osób niż w 2005 r. (tab. 1). Niewątpliwie wpływ na ten stan rzeczy miało dynamicznie rosnące zatrudnienie w sekcji I. Sytuacja ta znalazła przełożenie na wysokie, a ciągle rosnące wyspecjalizowanie w zakresie tej sekcji (tab. 4). Można więc stwierdzić, że turystyka, tworząc bazę ekonomiczną miasta, znacząco uzupełniła jego krajobraz gospodarczy.

Nie zaobserwowano, by zgrupowanie M-U, w tym sekcja R, pełniły funkcje egzogeniczne. Można przyjąć, że ze względu na bliskie położenie Piechowic w stosunku do Jeleniej Góry obsługę w tym zakresie w dużej mierze przejęło większe miasto.

Szklarska Poręba była ośrodkiem polifunkcyjnym, usługowym. Analiza wskaźników struktury zatrudnienia w grupie egzogenicznej miasta pozwala stwierdzić, że rośnie znaczenie zgrupowania M-U PKD 2007 przy spadającym

udziale zgrupowania G–J (tab. 3); jednocześnie warto zaznaczyć, że w mieście funkcje egzogeniczne zaczął pełnić sektor usług finansowych (działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości).

Na poziom specjalizacji w zakresie grupy G–J (w tym na jego spadek) (tab. 4) zasadniczy wpływ wywiera sekcja I PKD 2007. Wartość WSF pokazuje, że zarówno w 2005 r., jak i w 2015 r. gospodarka Szklarskiej Poręby była bardzo silnie wyspecjalizowana w zakresie działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (tab. 4), jednak zwraca uwagę istotny spadek tej specjalizacji.

Miastotwórcze znaczenie miała również działalność realizowana w zakresie sekcji R. Poziom specjalizacji w zakresie tej sekcji rósł.

Na uwagę zasługuje istotna różnica i odwrotna tendencja, jaka w zakresie specjalizacji w sekcji I wystąpiła pomiędzy Karpaczem a Szklarską Porębą. Miała te tradycyjnie konkurują ze sobą w zakresie realizowanych funkcji turystycznych – wydaje się, że na obecnym etapie lider jest jednoznacznie określony.

Podsumowanie

Badane wykazało, że wskazane miasta charakteryzowały się znacznym zróżnicowaniem w zakresie poziomu realizacji funkcji turystycznych. Pomimo podobnych walorów będących efektem zbliżonego położenia geograficznego zyski z tego tytułu czerpały głównie Karpacz, Szklarska Poręba i w pewnej mierze Piechowice. Wydaje się, że Jelenia Góra, a przede wszystkim Kowary w zbyt małym stopniu wykorzystują posiadane zasoby. Zadziwia to szczególnie w przypadku Jeleniej Góry, zwanej stolicą Karkonoszy, która oprócz położenia korzystnego z punktu widzenia możliwości rozwoju tradycyjnych form turystyki, szeroko rozpoznawalnych zabytków (np. Zamek Chojnik) posiada również bogate, wielowiekowe tradycje związane z uzdrowiskiem Cieplice.

Można zaobserwować znaczne dysproporcje rozwojowe występujące na badanym obszarze. Jednym z przejawów tej sytuacji są zmiany w zakresie liczebności grup egzogenicznych poszczególnych miast. W dwóch z pięciu badanych miast – Jeleniej Górze i Karpaczu – liczebność grupy egzogenicznej powiększyła się. W pozostałych spadła, z tym że w Piechowicach nieznacznie. Jednocześnie miały miejsce przekształcenia dominant w strukturze zatrudnienia egzogenicznego. Można więc przyjąć, że w zależności od zaangażowania władz lokalnych oraz posiadania i wykorzystania przez poszczególne jednostki endogenicznych czynników rozwoju miasta poprawiały bądź traciły znaczenie gospodarcze na tle województwa (por. Przybyła, Kazak 2015). Uzyskane wyniki są zbieżne z rezultatami badań prowadzonych w regionie w zakresie zróżnicowania poziomu społeczno-gospodarczego (por. Kachniarz 2014, Kazak, Pilawka 2013).

Bibliografia

- Blair J.P., 1991, *Urban & regional economic*, Richard D. Irwin, Boston.
- Dziewoński K., 1967, *Baza ekonomiczna i struktura funkcjonalna miast. Studium rozwoju pojęć, metod i ich zastosowań*, IG PAN, Warszawa. Prace Geograficzne 63.
- Gałązka A., 2017, *Teoretyczne podstawy rozwoju regionalnego – wybrane teorie, czynniki i bariery rozwoju regionalnego*, „Studia BAS” nr 1(49), s. 9–61.
- Grosse T.G., 2002, *Przegląd koncepcji teoretycznych rozwoju regionalnego*, „Studia Regionalne i Lokalne” nr 1(8).
- Kachniarz M., 2014, *Prymusi i maruderzy – aktywność inwestycyjna gmin dolnośląskich*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” nr 367, s. 112–118.
- Kazak J., Pilawka T., 2013, *Convergence of the socio-economic development level of rural and semi-urban communes in Lower Silesia*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” nr 15(4), s. 202–207.
- Kulczyk-Dynowska A., 2013, *Inwestycje infrastrukturalne Karkonoskiego Parku Narodowego a zrównoważony rozwój obszaru*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” nr 297, s. 209–214.
- Piętak Ł., 2014, *Przegląd teoretycznych koncepcji rozwoju regionalnego*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Oeconomica” nr 5(306), s. 5–28.
- Przybyła K., 2011, *Przekształcenia funkcji turystycznej w niektórych miastach powiatu jeleniogórskiego – wybrane aspekty*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” nr 157, s. 894–902.
- Przybyła K., 2016, *Wpływ Kamiennogórskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Małej Przedsiębiorczości na rozwój Jeleniej Góry i powiatu jeleniogórskiego*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” nr 418, s. 285–293.
- Przybyła K., Kazak J., 2015, *The transformation of the tourism function of the selected Jelenia Góra county areas*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Turystyki” nr 4(32), s. 183–191.
- Przybyła Z., Przybyła K., 2011, *The transformations in the functional structure of Jelenia Góra*, [w:] *Hradec Economic Days 2011. Economic development and management of regions*, p. 2, University of Hradec Kralove, Hradec Kralove, s. 239–244.
- Przybyła Z., Przybyła K., 2014, *Transformation of the economic base of a town – the case study of Jelenia Góra*, [w:] *Hradec Economic Days 2014. Economic development and management of regions*, p. 4, University of Hradec Kralove, Hradec Kralove, s. 208–214.
- Richardson H.W., 1973, *Regional growth theory*, Macmillan, London.
- Ślodyczek J., 2001, *Przestrzeń miasta i jej przeobrażenia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Świąder M., Szewrański S., Kazak J., 2016, *Spatial-temporal diversification of poverty in Wrocław*, „Procedia Engineering” Vol. 161, s. 1596–1600.
- Twardzik M., 2016, *Zmiany funkcjonalno-przestrzenne obszarów wiejskich w województwie śląskim (studium przypadku – gmina Gorzyce)*, „Studia KPZK PAN” nr 167, s. 105–123.
- Województwo dolnośląskie. Podregiony. Powiaty. Gminy 2016, 2016, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Wrocław.